

Sporen van Lichaam & Geest in Limburgs verleden

Tracé

Limburgs
Samenlevingsarchief

tracelimburg.nl

 MND VD
GESCHIE
DENIS

INTRODUCTIE

Sporen van Lichaam & Geest in Limburgs verleden

Deze PDF is interactief.
Alle onderstreepte onderdelen
zoals: Groene Kruis of EAN_0302 zijn
aanklikbaar. Zo komt u meteen
terecht bij de inventaris op
archieven.nl.

Lichamen zijn gedoemd te vergaan. Met die zekerheid worden we tijdens ons leven vaak genoeg geconfronteerd, ook al proberen we dood op een afstand te houden. In vorige eeuwen waren de mensen zich meer bewust van de fragiliteit van het bestaan. Denk alleen al aan het hoge percentage kinderen die in hun eerste levensjaren stierven.

Wat weten we over de 'lichamelijkheid' van onze voorouders? En wat *dachten* zij? Hoe was hun fysieke en psychische welbevinden? Dit zijn geen makkelijk te beantwoorden vragen. Als we hierover iets te weten willen komen, moeten we de archieven induiken en literatuur raadplegen. Onderzoek van geschreven en visuele bronnen kunnen een licht werpen op dit zo moeilijk te vatten aspect van het verleden.

Een groot deel van de archieven en collecties van Tracé – Limburgs Samenlevingsarchief heeft een verbinding met het thema van dit jaar. Zo bezitten we de archieven van (diverse afdelingen van) het Groene Kruis, van de Vroedvrouwschool in Heerlen en van een aantal sportverenigingen, en bovendien een rijke schare aan foto's, onder meer van het sanatorium Hornerheide.

Aan de hand van enkele scans tonen we wat we in huis hebben met betrekking tot 'Lichaam & Geest'. Het is slechts een selectie, een kennismaking met ons rijke archief.

Traditiegetrouw werkt Tracé ook dit jaar weer samen met Omroep LI.

↑ Cover: een optreden op de binnenplaats door een groep kraamverzorgsters tijdens de Kraamverzorgstersdag onder toezicht van een aantal bestuursleden. EAN_0601

→ Open lighal in het Mariapaviljoen van het Katholiek Sanatorium Hornerheide te Horn, ca. 1935. Foto Mathieu Koch.

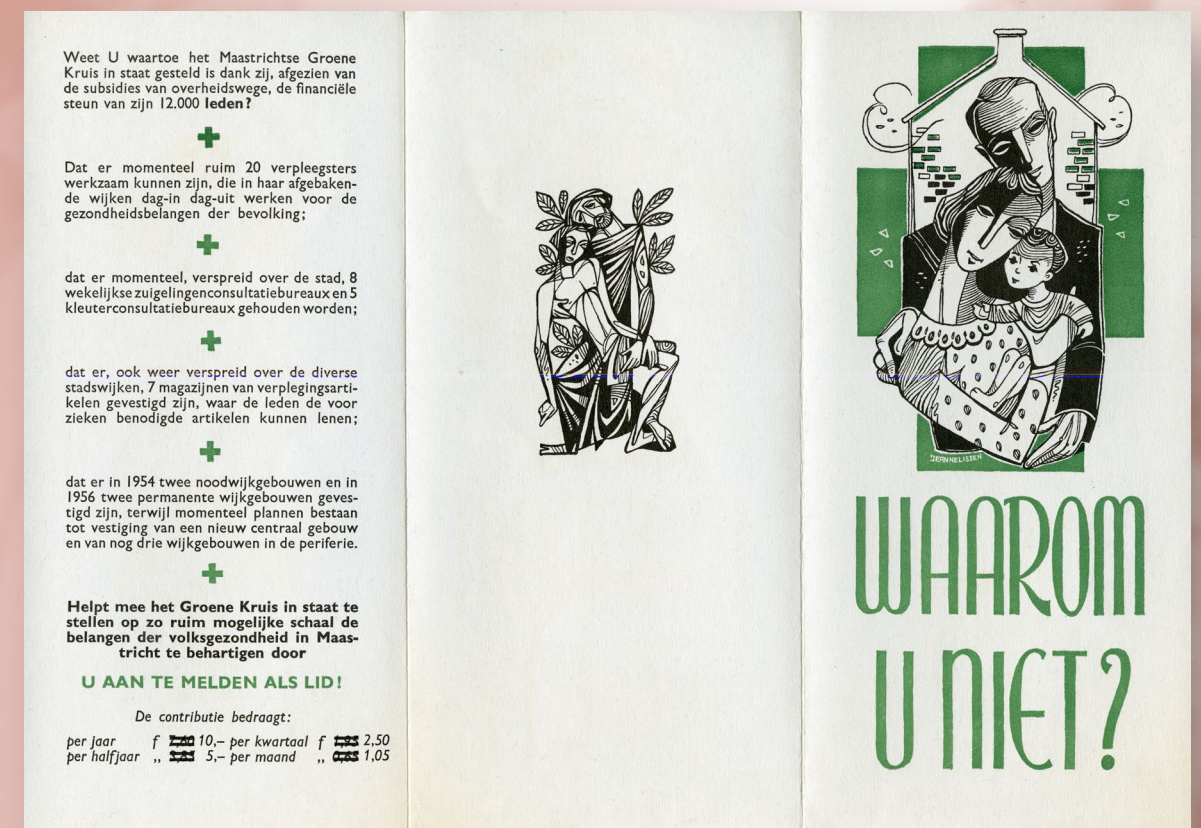
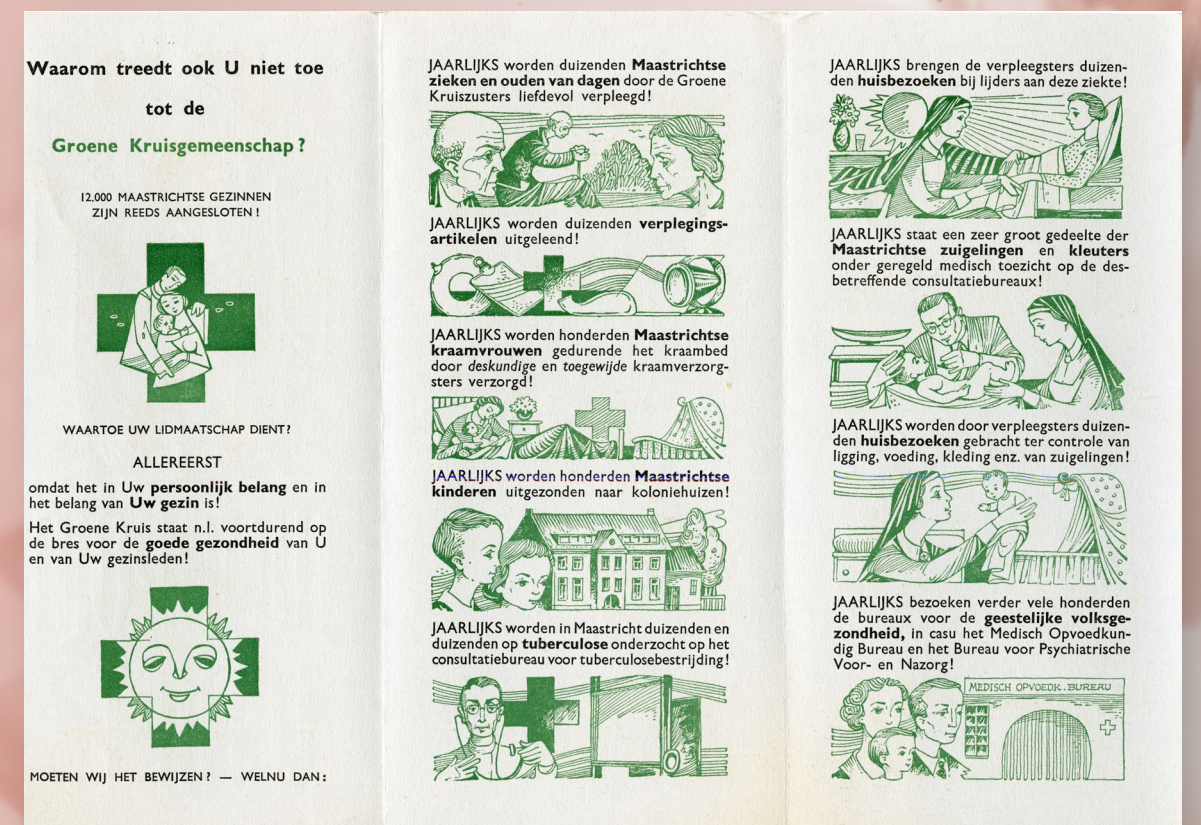
Lichamelijk en geestelijk welzijn

De zorg voor naasten is geen exclusief menselijke eigenschap. Ze zit ook verankerd in het dierlijk brein. Zonder moederlijke zorg zou er überhaupt geen leven mogelijk zijn. In het algemeen kun je zeggen dat hoe dichter een andere persoon iemand nabij is, hoe groter de behoefte is om voor die ander te zorgen. Kenmerkend voor mensen is dat de zorg voor een deel door de gemeenschap wordt gedragen. In vroegere eeuwen namen, zeker in stedelijke samenlevingen, kloosterorden een groot deel van die taak op zich. Geïnspireerd door Christus werd naastenliefde ('caritas') in de praktijk gebracht. In Limburg waren van oudsher vrouwelijke religieuzen op het vlak van de zorg van cruciale betekenis. Dat was zo tot ver in de twintigste eeuw. Een gelijkaardig beeld deed zich voor in het onderwijs, ook een sector die met 'lichaam & geest' verbonden is.

Tegenwoordig is die voorname maatschappelijke rol van religieuzen uitgespeeld. Parallel met het verdwijnen van de broeders en zusters vond er een 'professionalisering' van de zorgtaken plaats, en tevens – net als in andere sectoren van de samenleving – een enorme bureaucratisering.

De medische zorg kun je onderverdelen in lichamelijke gezondheidszorg en geestelijke gezondheidszorg. Ook kun je een onderscheid maken tussen collectieve zorg (volksgezondheid) en individuele zorg. Ertussenin bevindt zich gezinszorg. De scheidslijn tussen deze categorieën is uiteraard niet hard. Tot pakweg de jaren 1970 was de gezondheidszorg georganiseerd binnen de zuilen. In de statuten van de diverse instellingen staat altijd vermeld dat die een katholieke of protestantse grondslag hebben, maar ook dat bij de uitoefening van de zorg geen onderscheid wordt gemaakt naar de religieuze of ideologische achtergrond van de patiënt.

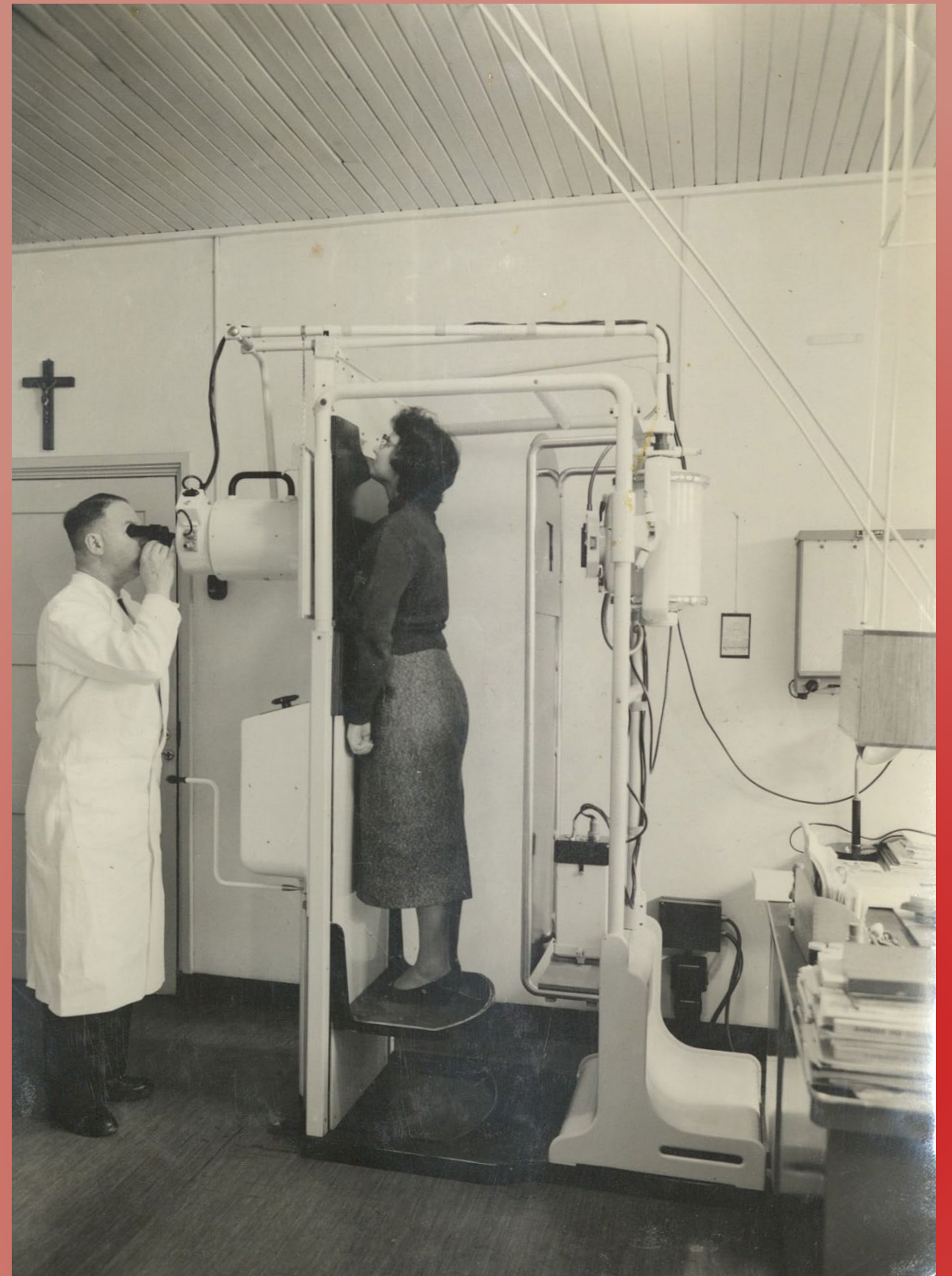
Tracé beheert de nodige archieven van maatschappelijke zorg- en gezondheidsinstellingen. De bekendste gezondheidsorganisatie in de vorige eeuw was het Groene Kruis. Zij legde zich toe op wijkverpleging ('kruiswerk'). Tracé heeft het archief van de Limburgse koepel (achthonderd archiefdozen ofwel honderd strekkende meter) en ook van heel wat lokale afdelingen.

↑ Folder van het Groene Kruis Limburg met illustraties door Jean Nelissen. [EAN_0611]

↑ De foto's uit de collectie van het Groene Kruis Limburg [EAN_0611] roepen een tijdsbeeld op. [DOC_0045, K 4027, K 4094]

Tot de Gezondheid terug

CENTRAAL GENOOTSCHAP
voor
KINDER-HERSTELLINGS-en
VACANTIE-
KOLONIES

Kinderen komt mee!

DRUK E. DE BONT & ZOON — ROTTERDAM.

↑ Een affiche voor vakantiekolonies waar arme kinderen (uit de sloppenwijken) konden herstellen; uit het archief van het Limburgse Groene Kruis [EAN_0611, inv.nr. 954]

← Oververmoeide vrouwen van arbeiders (aangesloten bij de Katholieke Arbeidersbond KAB) konden in herstellingsoorden op krachten komen, zoals het Dr. Poelsoord (in Villa Kanjel / La Petite Suisse) in Maastricht. [EAN_1286, inv.nr. 16].

➤ De rustruimte en de zuigelingenkamer van het Dr. Poelsoord. Tracé fotocollectie, Fotograaf: Fotopersbureau Het Zuiden.

TELEGRAM	
++193 HRL VENLO 47192 55/53 2/5 1011 =	Voor navragen naar aanleiding van vernielingen wende men zich tot het Telegraafkantoor. De kosten van rechtstreeks tussen afzender en geadresseerde gewisselde rectificatie-telegrammen worden niet terugbetaald.
= TOT ONZE SPIJT WAREN WIJ PLOTSELING VERHINDERD ONS TE DOEN VERTEGENWOORDIGEN BIJ DE FEESTELIJKE OPENING VAN UW RUSTOORD VOOR ARBEIDERSVROUWEN STOP WIJ FELICITEREN U ECHTER VAN HARTE MET DIT PRACHTIGE INITIATIEF EN WENSEN U GAARNE TOE DAT HET ZAL BEANTWOORDEN AAN DE GESTELDE VERWACHTINGEN = HOOFDBESTUUR KATHOLIEKE LIMBURGSE MIDDENSTANDSBOND ++	
Ontvangen te ++CT DR 59 U +++ HRL 1 081+ VL 2 1+++	25 1002 07
NOTA <small>Indien letters en cijfers, of breuken en gehele getallen, zijn verbonden door een liggend streepje (—) berekent dit, dat die tekens één groep vormen, b.v. 3 — B wil zeggen 3B; 1 — 2/4 25 stelt voor 1 2/4 25.</small>	<small>MODEL T 17 - L 2841 - '50</small> <small>NADRUK IS VERBODEN</small>
VERZEND UW TELEGRAMMEN VIA „HOLLANDRADIO PTT”	

↓ Groepsfoto van personeel en herstellende vrouwen van het Dr. Poelsoord.
Zij poseren achter de Villa Kanjel in het ruim bemeten landschapspark. Tracé
fotocollectie, Fotograaf: Fotopersbureau Het Zuiden.

↓ De woonkamer van het Dr. Poelsoord.
Tracé fotocollectie, Fotograaf: Fotopersbureau Het Zuiden.

Het archief van het Groene Kruis Swalmen bestrijkt 3,62 meter. Hierin bevindt zich weinig visueel aantrekkelijk materiaal (hier voorlichtingsmateriaal over tuberculosebestrijding), maar wel een berg aan data, tot op individueel niveau, over de gezondheid van de Swalmese bevolking tussen 1920 en 1980. Een historicus zou op basis van deze gegevens en soortgelijke data uit andere plaatsen een gedegen vergelijkend onderzoek kunnen uitvoeren, zowel chronologisch als geografisch. [EAN_0912, inv.nr. 83.]

Wat U moet weten van tuberculose

UITGAVE VAN DE
KON. NED. CENTR. VER. TOT BESTR. DER TUBERCULOSE, 'S GRAVENHAGE

TUBERCULOSE BESTRIJDING
VAN HET
LIMBURGSE GROENE KRUIS

werkt voor de
gezondheid en het
levensgeluk
van jong en oud

TUBERCULOSE BESTRIJDING
VAN HET
LIMBURGSE GROENE KRUIS
PARKLAAN 16, SITTARD
TELEFOON 04490-3345 - G.R.O. 6873

Waarom
moet de hele Nederlandse Bevolking
worden onderzocht op
TUBERCULOSE?

STICHTING BEVOLKINGSONDERZOEK IN LIMBURG
R.K. Vereniging „Het Limburgse Groene Kruis“
SECRETARIAAT:
PARKLAAN 16 - SITTARD
TELEFOON K. 4490-2510

Stichting Bevolkingsonderzoek in Limburg
PARKLAAN 16 SITTARD TELEFOON 3345
SITTARD, datum postmerk.

L. S.,

Binnenkort zal er in deze gemeente weer een bevolkingsonderzoek op longtuberculose plaatsvinden. Weer een belangrijke stap naar de algehele uitroeiing van deze verraderlijke volksziekte in ons gewest. Verraderlijk, omdat mensen die zich nog volkomen fit gevoelen, reeds met deze ziekte besmet kunnen zijn. Gezamenlijk hebben wij het echter in de hand met de bedreiging van deze ziekte volledig af te rekenen. Dan dient echter **IEDERE INWONER** daartoe het zijne bij te dragen, ongeacht hoe fit en gezond men zich wel meent te gevoelen. Juist voor alle zich-gezondvoelende mensen is het bevolkingsonderzoek bedoeld.

Niemand wenst als minder-sociaalvoelend te worden aangezien; maar dan mag ook niemand minder-sociaal **ZIJN**, door zich te onttrekken aan een eenvoudig onderzoek. Door deel te nemen kan men niet alleen zichzelf, zijn gezin en omgeving, maar de gehele gemeenschap van de bedreiging der volksziekte verlossen. Mede dank zij het geregeld terugkerend bevolkingsonderzoek is deze bedreiging reeds belangrijk afgenomen, maar **BESLIST NOG NIET GEBROKEN!** De met hardnekkige regelmaat terugkerende berichten in de landelijke pers over z.g. explosies van actieve tuberculose, vooral op middelbare scholen, bewijzen dit maar al te zeer.

Laat daarom in de dagen van het onderzoek ieders slagzin zijn:

T.B.C.?... Weg er mee!

maar laat dan ook iedere inwoner van deze gemeente naar deze overtuiging handelen en zich de kleine moeite getroosten om enkele seconden voor het röntgenfoto-apparaat plaats te nemen.

Zowel het Gemeentebestuur als het plaatselijke Groene Kruis staan volledig achter dit onderzoek. Zij bieden de Stichting Bevolkingsonderzoek in Limburg hun onontbeerlijke steun en medewerking. Wij vertrouwen, dat U daarbij niet wilt achterblijven.

Onmiddels verblijven wij, met alle hoogachting,

namens het Bestuur van de
STICHTING BEVOLKINGSONDERZOEK IN LIMBURG
J. Bremmers, Secretaris.

Ingesloten treft U aan: enquêtekaart(en).

Z.O.Z.

Later

De long kan wéér door tuberkelbacillen worden aangevallen. Deze tweede aanval is meestal ernstig, als hij niet direct wordt behandeld.

De ziekte heeft nu een groot deel van de long aangetast. In het bovenste deel is een gat (caverne) ontstaan.

Geen twee gevallen van tuberculose zijn precies hetzelfde. Deze plaatjes geven alleen een algemeen idee van de ontwikkeling der ziekte.

7

Lijst der leden

van de

MARIA.

VEREENIGING.

R. K. Vrouwenbond.

ter bestrijding van

DRANKMISBRUIK.

Drankbestrijding was sinds het einde van de negentiende eeuw een speerpunt van de gezondheidszorg. Drankmisbruik werd beschouwd als de bron van moreel verval en huiselijke ellende. Moeders en de kinderen werden gezien als de echte slachtoffers. De oplossing werd vaak gezocht in het probleem zelf: als de dronkaard stopte met drinken zouden de problemen ook de wereld uit zijn geholpen. De cruciale vraag of er ook achterliggende maatschappelijke oorzaken aan te wijzen waren (zware arbeid, gering loon, een onzeker bestaan, slechte huisvesting) werd niet altijd gesteld. Vooral vrouwen verenigden zich om het drankprobleem te bestrijden. Bestudering van ledenlijsten, zoals hier van de Maastrichtse Mariavereniging, kan misschien antwoord geven op de vraag uit welke sociale klassen deze vrouwen kwamen. [EAN_0665, inv.nr. 2; EAN_0669, inv.nr. 56]

↑ Drankweer leent zich voor dramatische expressie in woord en beeld. [EAN_0669, inv.nr. 56]

UITNOODIGING

tot bijwoning der

OPENLUCHTMEETING

uitgaande van het DISTRICTS-
COMITÉ der N. C. G. O. V.

op DINSDAG 15 AUGUSTUS 1933,

om 3¹/₄ uur op een terrein links van de Akerstraat,
een kwartier van het Bodemplein te Brunssum.

DE D. C. SECRETARIS ZAL OPENEN.

Ds. HOOGENDIJK uit Sittard spreekt over:

„Onthouding en levenstechniek”.

GERRIT SCHUIT van Nieuw-Einde spreekt namens de Schakel over:

„Het verband tusschen Schakel en
N. C. G. O. V.”

Br. S. BILL, G. O. te Hoensbroek heeft tot onderwerp:

„Een bron van kracht”.

Wij zullen samen zingen en genieten van het heerlijk koele bosch.

 Limonade is op het terrein ge-
durende de pauze billijk verkrijgbaar.

Velen verzamelen zich om 3 uur tramhalte Bodemplein
om samen naar het terrein te wandelen.

SLUIT U AAN.

Alle Limburgsche N.C.G.O.V.'ers en Schakelaars zijn uitgenodigd.

 WIJ REKENEN OOK OP UW KOMST.

HET D. C. BESTUUR.

Zuid-Limburgsch Drankweer-Comité,

(tevens Reclasseerings-Instelling)

gevestigd te HEERLEN.

Goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 22 December 1917, No. 17.

CONSULTATIE-BUREAU.

(Medische Adviseurs: Dr. G. J. E. ter Bals en Dr. Taco Kuiper.)

**Doel: Het kosteloos verstrekken van raad en steun
aan drankzuchtigen of hun familieleden.**

SPREEKUREN: Te HEERLEN elken Donderdagavond van 7 tot 8 uur in de
Barak van het Algemeen Mijnwerkersfonds, bij den ingang
van het St. Josephs-hospitaal.
Te TREEBEEK elken Zaterdagavond van 7 tot 8 uur, (bij
voorafgaande kennisgeving ook op andere dagen en uren),
ten huize van den Algemeen-Secretaris van het Comité,
2e Spoorstraat 46, Rumpen.

HET BESTUUR.

In de Mijnstreek kenden katholieke organisaties op het vlak van maatschappelijke en medische zorg een protestantse tegenhanger. Ook de drankweer had katholieke en protestantse verenigingen. Bij de hulp aan alcoholisten en de slachtoffers van drankzuchtigen werd echter geen onderscheid naar geloof gemaakt. Het Districts-Comité Zuid-Limburg der Nationale Christen Geheelonthouders Vereeniging (NCGOV) en het Zuid-Limburgsch Drankweer-Comité waren zulke protestantse organisaties.

← Uitnodiging voor een openluchtbijeenkomst van het Districts-Comité (Schakel staat voor Nederlandsch Christen Jongelieden Geheel Onthouders Vereeniging 'De Schakel') ↑ Bord van het consultatiebureau van het Zuid-Limburgsch Drankweer-Comité. [EAN_0669]

↑ EAN_0668

» In diverse archieven van Tracé bevinden zich ook krantenknipsels, zoals hier in het archief van het Zuid-Limburgsch Drankweer-Comité. Tegenwoordig zijn praktisch alle krantenberichten te vinden via Delpher, maar toch kan het handig zijn om krantenknipsels over een bepaald thema bijeen te hebben. [EAN_0669, inv.nr. 50; *Limburgsch Dagblad*, 16 februari 1962].

febr. 1962.

Pagina 3

MENSEN en DINGEN

Schooljeugd wijzen op alcoholvrije dranken

Zuid-Limburg is de moeilijkste streek

VOOR DE TOT sterke drank drinken geneigde zuiderling is het ZUID-LIMBURGS DRANKWEER COMITÉ geen al te best bekende vereniging. Enige regelrechte vechter voor een drooggelegd Zuid-Limburg is algemeen secretaris. Staatsmijn-beambte A.P., DALM die nuchter dit jaar voor de zesde maal de schoolwedstrijd organiseert, betrekking hebbend op 't gevaar van alcohol. Hij hoopt dat dit jaar 6000 schoolkinderen aan de (kleur-, teken- en opstel) -wedstrijd meedoen. (Vorig jaar: 4000).

Landelijke organisatie van deze schooldag (datum: dinsdag 20 februari) ligt in handen van de onderwijsc commissie van de NATIONALE COMMISSIE TEGEN HET ALCOHOLISME (secretaris: S. DE BRUIN, Beethovenplantsoen 6, Leeuwarden), in Zuid-Limburg vertegenwoordigd door de DIOCESAANSE KONTAKTRAAD VAN SOBRIETAS in het Bisdom ROERMOND en het Zuid-Limburgs Drankweer Comité.

Matig

KATHOLIEKE Sobrietas heeft in haar blazoen staan: matigheid in 't gebruik van alcohol-zwakke dranken („twee glaasjes bier is niet erg”), terwijl de Drankweer-comités (alle andere groeperingen) proclameren: „Bestrijding zowel van 't alcohol-gebruik als alcohol-misbruik, vooral van de ingewortelde drankgewoonten”. Zegt frisdranken prefererende strijder A. P. Dalm: „We werken altijd bij alles samen. 't Enig meningsverschil is dat de katholieken matig willen zijn in drank en dat wij helemaal geen (sterke) drank willen. Dat ik hier in Zuid-Limburg deze schooldag organiseer komt omdat Sobrietas hier niemand heeft zitten”. Meisjes en jongens krijgen als opdracht 'n plaat te kleuren die hen (naar drankbestrijders hopen) voor eeuwig 't kwaad van de alcohol zullen inprenten. Die plaat stelt (voor de middelklassen) 'n kabouter-dansfestijn voor, waarbij, in plaats van 'n biertentje, 'n limonade-stand de vrolijkheid poogt gaande te houden. Voor de hogere klassen is er 'n verkeersongeluk in beeld gebracht: drie wagens, omringd door enige (stuntelige) agenten, proberen 'n beeld te geven van de verwoesting, teweeg gebracht door alcohol (natuurlijk).

Verkeer

„GEEN alcohol bij wegverkeer”, staat er onder die tekening, en op de achterkant kan de leerling zich verdiepen in 'n tekst die als volgt begint: „Alcohol is een gevaarlijk goedje. Het werkt in op de hersenen. Na het drinken van zelfs maar één glas bier of een borrel kun je al niet zo vlug meer denken en handelen”. Voor de leerlingen die 'n opstel willen maken is er 'n strip van 6 plaatjes die 't verhaal in beeld brengt van 'n man die, na het nuttigen van alcohol, in z'n auto stapt en 'n kind op straat aanrijdt. Na-

derhand ziet men berouwvolle bestuurder 'n bezoek brengen aan 't ziekbed van 't kind, dat slechts 'n arm blijkt gebroken te hebben, waarna slotbeeld innerlijke ommekeer van automobilist weergeeft: nuchter en vrolijk zit hij in café 'n kop koffie te drinken. „Ze gaan elk jaar erop vooruit”, zegt algemeen secretaris Dalm. „'t Vorig jaar hadden we nog 'n strip waarop je 'n man zichzelf te pletter zag rijden tegen 'n boom. Deze nieuwe strip zal de kinderen zeker veel meer aanspreken”.

Spierkracht

VOOR ALLES is gezorgd. Strijdbaar algemeen secretaris betoogt: „De bedoeling is dat tijdens 't tekenuur of de natuurkundeles de onderwijzer de kinderen iets vertelt over de gevaren van alcohol. 't Wordt door hen enthousiast aangepakt want elk jaar doen dezelfde scholen weer even goed mee”. „Enige tips voor een klasgesprek”, heeft 't stenciltje waarop onder meer staat (onder: „Enige tips voor klasgesprek sport”): „Wat veroorzaakt alcoholgebruik?” En 't antwoord: „Minder wil tot doorzetting; minder oplettenheid; minder spierkracht en groter gevaar kou te vatten”.

Terwijl de Nationale Commissie tegen het Alcoholisme aan de Centrale Drankweer Comité's onder meer schrijft: „Grijpt onze kans, vrienden! Door uw activiteit is het mogelijk een groot deel van de schooljeugd op het bestaan van heerlijke alcoholvrije dranken te wijzen”, zegt A. P. Dalm: „Dit is niet onze enige activiteit. De derde week van mei organiseer ik in Zuid-Limburg de BLAUWE WEEK-collecte en eenmaal per jaar geven we 'n krant uit. DE BLAUWE WEKKER, die ik hier in duizenden exemplaren verspreid. We geven ook nog kaart-kalendertjes uit” (op achterkant: „Houdt uw feesten in ere, doch viert ze waardevol en... nuchter”): alles samen met Sobrietas.

Moeilijk

„ZUID-LIMBURG is de moeilijkste streek”, vindt drooglegger Dalm. „In de rest van 't land heb je hele verenigingen die in 'n bepaalde plaats werken of afdelingen van bonden. Hier moet ik 't werk echt helemaal alleen doen. We moeten 't overigens niet hebben van grootscheepse resultaten, maar wel van de enkeling. Wij werken nu ook samen met 't CONSULTATIE-bureau voor alcoholisme, alles natuurlijk samen met Sobrietas”. Zuid-Limburgs Drankweer-Comité bestaat uit voorzitter mr U. POSTMA, Hoensbroek, en secretaris van 't bestuur W. MEYERING, Sittard. Samen met Sobrietas (voorloper: Kruisverbond) strijdt 't in carnavals- en schutters-Limburg voor 'n frisdrankerige wereld. Lacht A. P. Dalm: „Ik kan op dit gebied wel 'n grapje verdragen, hoor! Ik moet er heel wat over horen”.

„'t Werk is nu 't werk van eenlingen geworden. Vóór de oorlog waren er 20 afdelingen in Zuid-Limburg. We trokken rond met optochten. Maar na de oorlog is zoveel veranderd. Ook wij hebben de bakens moeten verzetten. Vroeger werd te weinig aan de weg getimmerd, 't waren meer gezelligheidsverenigingen”.

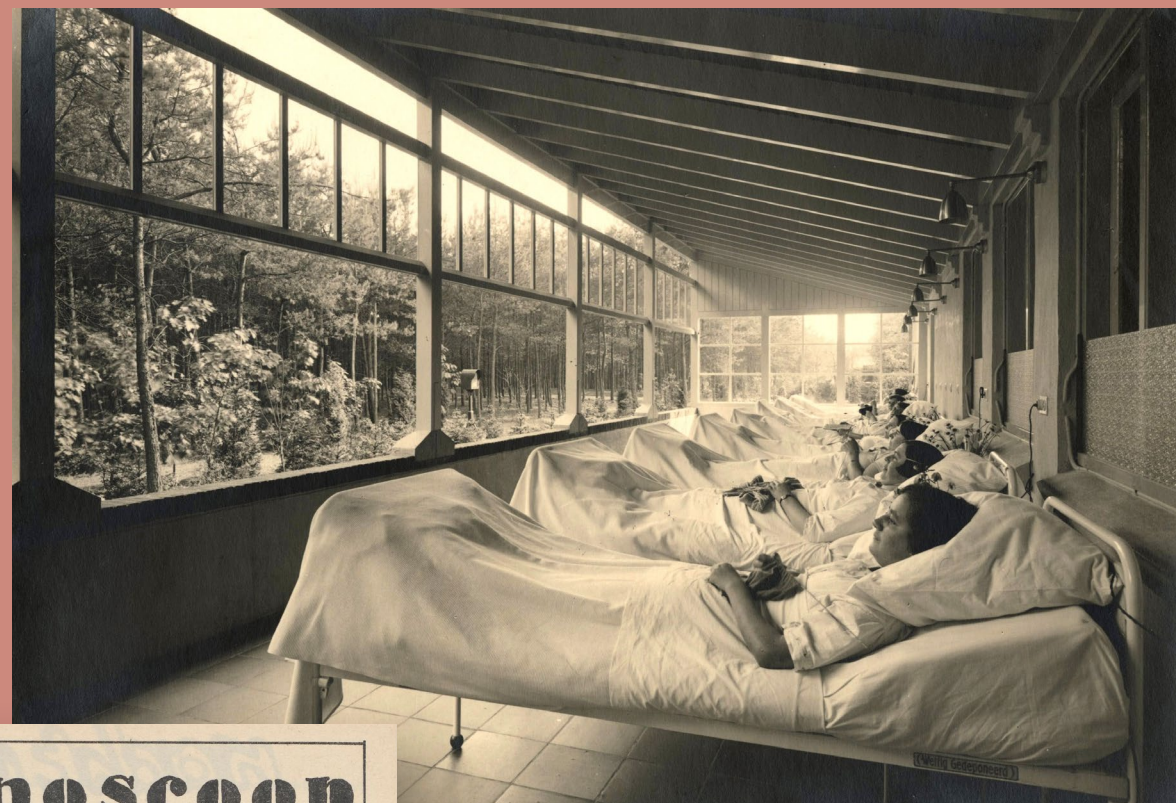
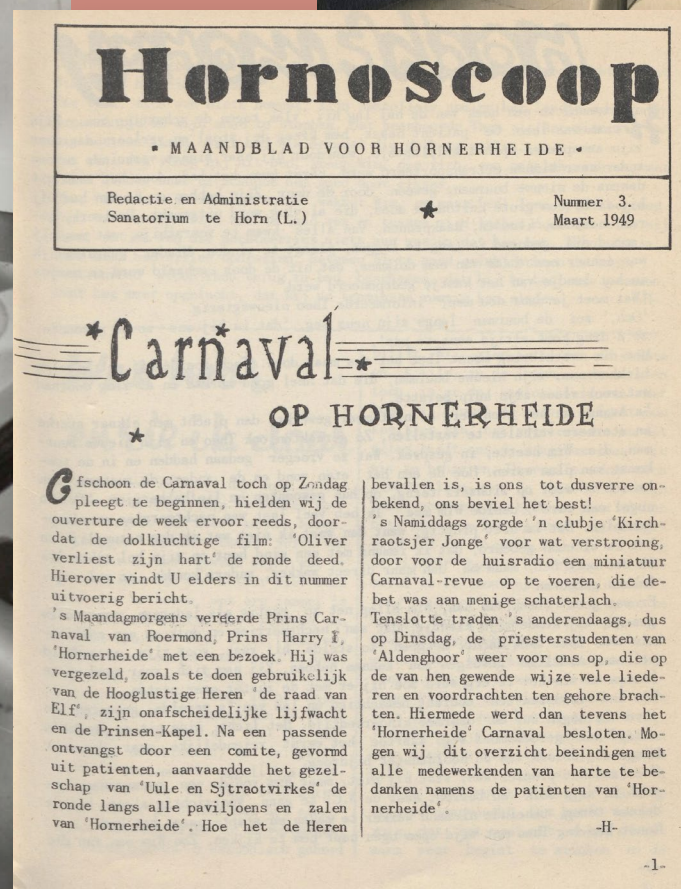
AARDBEVING IN CHILI

ANTIAGO (Chili), 15 febr. (AP) — Een gebied van midden- tot Zuid-Chili is woensdag weer door een reeks aardbevingen getroffen. Duizenden mensen vluchten in paniek de straat op. Volgens de eerste berichten zijn twee personen waar gewond. Doordat vele telegraaflijnen verbroken zijn, zijn de verbindingen moeilijk.

De aardbevingen duurden ruim 8 uren. De zwaarste beving werd gevoeld in de 2 provincies, die in mei 1960 het zwaarst door vernietigende aardbevingen getroffen werden. Vele uren na het begin bevonden duizenden mensen zich nog buitenshuis aldus de politie. Te Concepcion, de stad die het zwaarst getroffen werd, stortten muren in.

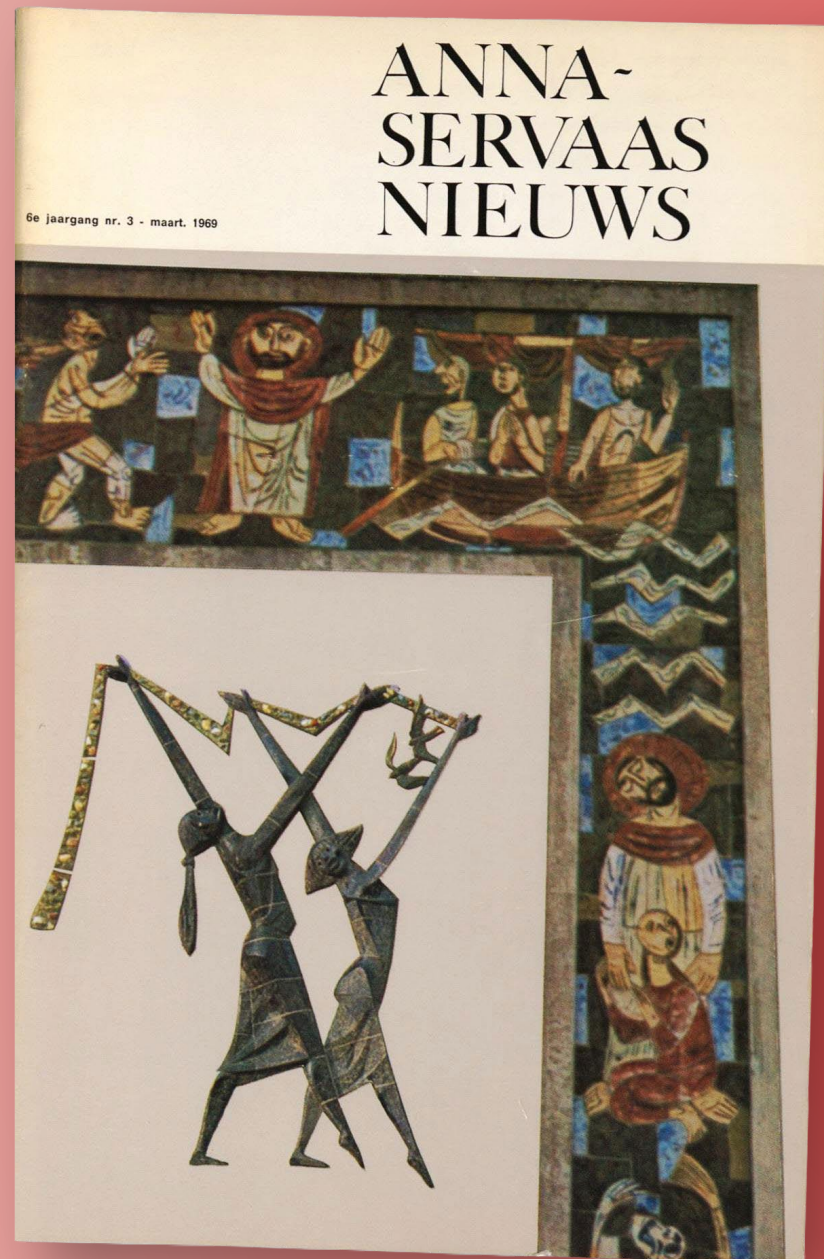
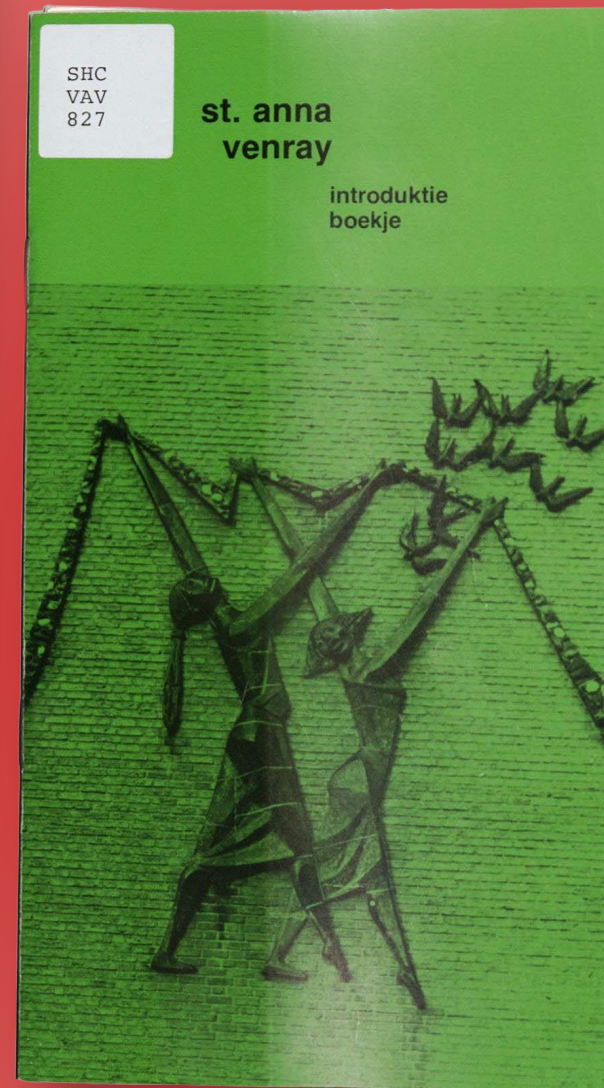

← Het archief van de Vroedvrouwenschool in Heerlen (later Kerkrade en Maastricht) neemt een prominente plek in binnen de collectie van Tracé. Het is een archief waar veel mensen een directe persoonlijke band mee hebben, al was het maar omdat ze er geboren zijn. Dit archief heeft een omvangrijke fotocollectie. Hier een verzorgster met een couveusekindje (1953). [DOC_0045, G 3468].

Sommige plaatsen in Limburg zijn haast spreekwoordelijk verbonden met gezondheidszorg, zoals Heerlen (Vroedvrouwenschool), Venray (instituut voor geestelijke gezondheidszorg) en Horn / Hornerheide (sanatorium voor longpatiënten). Van deze instellingen heeft Tracé het archief in huis (resp. [EAN_0957](#), [EAN_1181](#), [EAN_0869](#)). Het zijn alle drie privacygevoelige archieven. ↑ Open lighal in het Mariapaviljoen van het Katholiek Sanatorium Hornerheide; foto Mathieu Koch, ca. 1935.

← Hornerheide had een eigen blaadje, *Hornoscoop*. De exemplaren in de bibliotheek van Tracé zijn misschien de enige ter wereld die bewaard gebleven zijn, maar dankzij het nationale digitale kranten-, boeken- en tijdschriftenarchief [Delpher](#) zijn ze voor iedereen ter wereld in te zien.

Het archief van Vincent van Gogh Instituut voor Geestelijke Gezondheid en voorgangers (Psychiatrisch Centrum Venray, voorheen Sint-Servatius en Sint-Anna, voor mannen en vrouwen) [EAN_1181](#) is niet openbaar. Onder strikte voorwaarden zijn bepaalde dossiers toegankelijk. De [bibliotheek](#) van Tracé heeft de nodige uitgaven met betrekking tot de kliniek die zonder problemen kunnen worden opgevraagd.

INLEIDING.

Wie veel met fabrieksm meisjes in aanraking kwam en haar leven van meer dichtbij mocht gadeslaan, is vroeg of laat zeker tot dezelfde ontstellende ontdekking gekomen als de DE GEESTELIJKE NOOD VAN DE

FABRIEKSMEEISJES

EN ENKELE WENKEN OM DEZE OP TE

HEFFEN.

woning, welke bij het stand kwam, een geschonden en gehavend Christus. zo bitter weinig meer te merken van een geschild en gebouwd leven, van een gelukkig makend Kindschap Gods. Veelmeer zijn het vervreemde, eenzame kinderen geworden, die de weg naar het Vaderhuis niet meer kennen.

Haar leven is vaak zo arm aan ware vreugde,
zo hongerig naar echte liefde,
zo leeg door onbepaaldheden,
zo verpest door zinnelijkheid,
zo afstotend bij gewis aan schoonheid,
zo rusteloos in het afwezen naar dingen die toch niet bevredigen.

val heilwel naar God,
maar ze weten het niet.

"Hun ellende komt over ons aangespoeld als een donkere zee,
zij vullen ons met nacht..... Wij mogen niet rusten, zo-
lang zij rusteloos zijn....."

Misschien is het deze rusteloosheid die ons een poging doet wagen, methode en middelen te vinden om deze meisjes tot rust te brengen bij het geluk van een blij, christe-
lijk leven. Een geluk, dat zij veelal als last of als een onbereikbaar ideaal zien.

Ik mis U in de mensen.
Ik schrei om hun gemis!
Hun ellende komt over mij aangespoeld
als een donkere zee, zij vullen mij
met nacht.....
Ik kan niet rusten, zolang zij ruste-
loos zijn....."

Reninca.

Heer, 24 Januari 1950.

Franc. van Domburg

Een archief dat Tracé vrij recent verworven heeft, is dat van Francien van Domburg (1917-2017), maatschappelijk werkster, lerares opvoedkunde en contactpersoon seksuele voorlichting op scholen.

← Voorblad (en handtekening) van haar eindwerkstuk voor het diploma Sociale Pedagogiek aan het Hoogveld-Instituut te Nijmegen in 1950.

↗ Volgende pagina: twee pagina's uit een fotoalbum [EAN_1267, inv.nr. 105, supplement]

De leidsters van de Burcht te Heer.

1945 - 1946
Van links naar rechts en
van onder naar boven:
Mia de Fraipont
Truus de Fraipont
Francien van Domburg (Directr.)
Jo Baars
Bertha Weustan (Bestuurslid)
Mienem van Goethem
z.o.z.

Kinderen van de B.L.O. school - Maastricht (z.o.z.)

De leidsters van kindertehuis "De Burcht"

Mienem van Goethem
Jo Baars
Mia de Fraipont
Francien van Domburg
Truus de Fraipont

Gerrit
van Raessde
Jeanke
en
Huubke
Eykenboom
juni 1946

Waar een kruiwagen al
niet goed voor is

Bedden luchten
en alles schoonmaken
om een nieuwe groep
welkom te heten

Even genieten van
de zon...

De Amsterdammertjes

Net als bij sport heeft Tracé op het vlak van lichamelijk en geestelijk welzijn archieven in huis die op meer indirecte wijze betrekking hebben op dit thema. Interessant zijn bijvoorbeeld de personeelsbladen van bedrijven. Tot ongeveer de jaren 1980 droegen die een gevoel uit van saamhorigheid. De onderneming werd voorgesteld als een familie. En net als in een familie werden er activiteiten op touw gezet die zowel een spiritueel karakter konden hebben of gericht waren op puur lichamelijk ontspanning.

Kan de Woningellende niet krachtiger worden bestreden?

Sinds juli komen van de Provinciale Directie van de Wederopbouw en Volkshuisvesting te Maastricht berichten binnen, waarin aan het betreffende lid van ons Bouwfonds wordt medegedeeld, dat de afwerking van zijn plannen bij het Departement wel 2 maanden op zich zal laten wachten; deze termijn van 2 maanden werd eind juli reeds verlengd tot 6 maanden. Een schrale troost is het te weten, dat in de Provincie Zuid-Holland die termijn nog langer is.

Er is dus weer een soort bouwstop, zoals er ook was in het jaar 1952, hetzelfde jaar, waarin de Bouwdienst zijn werk begon. De Directie had zich naar aanleiding van die bouwstop op 16 mei 1952 gewend tot de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting, Mr. In 't Veld. Deze bewindsman antwoordde bij schrijven van 29 mei daaraanvolgend:

.....Wat in het bijzonder de woningbouw door uw stichting betreft, geeft ik U in overweging met uw voorbereidingen normaal verder te werken..... Mijnerzijds kunt U op volledige medewerking rekenen, teneinde Uw door mij zo gewaardeerd project ook verder te doen slagen.....

Tijdens een op 21 december 1951 in het Bouwcentrum gehouden referoering had Minister In 't Veld het voorbeeld genoemd van de N.V. Staalwerken „De Maas” te Maastricht, die een woningbouwfonds stichtte voor haar arbeiders en andere geëmployeerden, wier spaarpenningen door de Directie worden aangevuld en waarlijk niet op bekrompen wijze. Gemiddeld krijgt elk mannelijk personeelslid van dit fonds, gedurende zo mogelijk minstens 6 jaren ruim f 1.000,— op een gemiddeld spaarbedrag van ongeveer f 220,—; wie het minst kan sparen ontvangt de hoogste toeslag, zodat toeslag en spaargeld samen voor allen hetzelfde bedrag uitmaken. De Minister zag hierin een mogelijkheid voor allen, die meer vrijheid vragen in de loonpolitiek. Voor de Directie betekende het op de eerste plaats het verlenen van een krachtdadige steun om te komen tot bezitsvorming. Daardoor neemt „De Maas” buiten Mijndondernemingen en een paar andere bedrijven, welke, zij het op bescheiden schaal, hetzelfde doel nastreven, een uitzonderlijke plaats in onder de Bedrijven en kan zij met recht claimen op bijzondere steun van de Overheid.

Van die bijzondere steun is echter niets te bespeuren, integendeel wordt zij, zoals in het vorige nummer door Mr. A. H. de Bruyn is aangehouden, „behoet” voor haar daadwerkelijke bevordering van de bezitsvorming. De belofte van Minister In 't Veld is bij zijn opvolger in het vergeetboek geraakt; de plannen van de leden van het Bouwfonds worden op één lijn gesteld met alle andere projecten die bij de Overheid zolang moeten blijven liggen.

De bouwstop is een gevolg van de omstandigheid, dat vraag en aanbod de arbeids- en materialenmarkt nog steeds beheersen; er staan veel meer bouwwerken op stapel dan door de hoeveelheid beschikbare arbeidskrachten en materialen verantwoord is. Daardoor komen absoluut en relatief veel minder woningen tot stand dan wanneer er slechts zoveel bouwwerken onderhanden waren, als binnen normale tijd kunnen worden afgewerkt. De vele stunts, die het Departement sinds de bevrjding heeft uitgehaald, bevestigen dit.

Bij de overvoering van de bouwmarkt voegt zich nog voor de gemeente Maastricht, waarin toch de meeste woningen van het Bouwfonds tot stand komen, de omstandigheid, dat het bouwvolume en de daarmee samenhangende premies voor het jaar 1955 verbruikt zijn. In oktober ontvingen wij bericht van het Gemeentebestuur, dat de Provinciale Directie van de Wederopbouw en Volkshuisvesting daarom een plan had teruggezonden. Een zelfde lot wacht nu alle daarna ingezonden plannen.

Om een inzicht te verkrijgen in de omvang van de woningnood en in het aantal jaren, dat het duren zal voordat de woningnood zal zijn verdwenen, worden berekeningen opgesteld met min of meer aannemelijke veronderstellingen. Eenmaal de grootte van die nood aldus globaal vastgesteld, wordt naarstig gezocht naar middelen om deze ramp voor Nederland zo spoedig mogelijk tot het verleden te doen behoren. Neemt men aan, dat er 65.000 woningen per jaar gebouwd worden, dat er thans een achterstand is van 200.000 woningen, dat er nu 50.000 krotwoningen zijn, welke onmiddellijk zouden moeten worden opgeruimd, dat dit aantal medegezien de geheel andere opvattingen, welke men over 16 jaren zal huldigen, dan zeker gestegen zal zijn tot een totaal van 200.000 woningen ten opzichte van de toestand van vandaag; nemen wij verder aan, dat voor het accres 40.000 woningen per jaar nodig zijn, dan zou voor een berekening over 16 jaren de opstelling als volgt uitzien:

Gebouwd worden	16 x 65.000 woningen:	1.040.000 w.
accres *	16 x 40.000 w. :	640.000 w.
krotopruijing	:	200.000 w.
inhalen achterstand	:	200.000 w. 1.040.000 w.
		0 w.

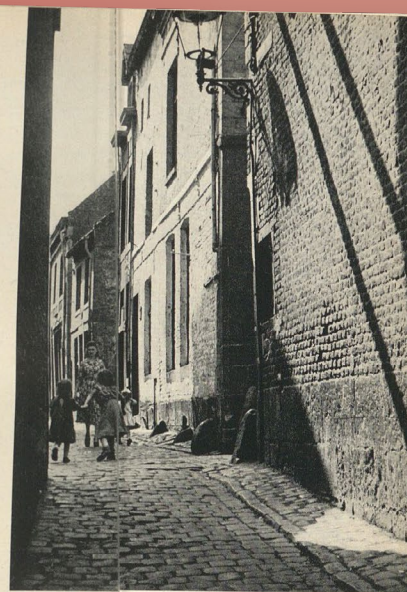
Elke woning, die méér gebouwd wordt dan de 65.000, die volgens de huidige opvattingen kunnen gebouwd worden, zou de oplossing van de woningnood bespoedigen. 5.000 woningen meer speelt slechts een geringe maar toch niet te verwaarlozen rol. Het accrescijfer zal, misschien progressief, misschien degressief groter worden. De berekening van het accres over zo lange termijn

vertoebelt het inzicht over de tijd, waarin de woningnood kan worden gelenigd; dit accres is de overheersende factor, waarbij achterstand en krotopruijing maar ondergeschikte posten worden. Berekend over 4 à 5 jaren zou zij van gelijke grootte zijn als de andere factoren. Het kan en mag niet waar zijn, dat Nederland zich zou moeten neerleggen bij het feit, dat de ellende van samenwonen (inwoning is erger dan het wonen in krotten, zie *Bouw*, Maart 1955), het wonen in te kleine woningen en in krotten nog zoveel jaren zou moeten duren. Het is wel een slag in het gezicht van de fiere Nederlander, die zo prat gaat op het snelle herstel na de bevrjding en op de grote welvaart, die velen genieten, maar die dan toch na 10 jaren bevrjding niet in staat blijkt de woningellende van zovelen, die in deze welvaart maar matig of niet delen, op te heffen.

Nu kunnen wij wel vooropstellen, dat ondanks al die ellende niet meer woningen kunnen worden gebouwd, omdat dan het evenwicht tussen de uitvoering van verschillende bouwwerken en het evenwicht in de bouwbedrijvigheid zou kunnen verstoord worden, men is echter verplicht een groot offer te brengen ten bate van allen, die slecht gehuisvest zijn. Dat alleen al om het onmenswaardig feit der woningellende, nog afgezien van de morele en esthetische bezwaren en het gevaar voor de Volksgezondheid. Men schijnt geen kans te zien om ver boven het gemiddelde jaarcijfer van 65.000 woningen uit te komen. Toch zou men gedurende enkele jaren kunnen pogen een aantal te zijn in het niet-bouwen van cinema's, schouwburgen, grotere gebouwen voor overheidsdiensten, het afrekenen van de bouw van stations en van scholen, alsmede het achterwege laten van kerktorens. Werken niet uitvoeren, die de woningbouw niet in de weg staan heeft natuurlijk geen zin. Men zal ook moeten trachten de andere takken van bouwbedrijvigheid zo weinig mogelijk te schaden, maar de woningnood is zo ernstig, de schade, die aan een paar honderdduizend gezinnen wordt toegebracht zo groot en er is zo weinig uitzicht op leniging, dat ik mij kan voorstellen, dat deze bedrijven er in de eerstkomende jaren niet geheel zonder enige schade vanaf komen.

De geldelijke gevolgen van een verhoogde intensiteit in de woningbouw zijn van geen werkelijke betekenis. Het voor het bouwbedrijf beschikbaar te stellen geld wordt toch opgemaakt; meer woningbouw betekent slechts verschuiving van uitgaven naar de zo broodnodige woningbouw.

Dat elk middel om de productiviteit te verhogen moet worden te baat genomen spreekt vanzelf. Het is echter te betreuren, dat de meeste tot nu toe aangewezen middelen slechts uitkomst zullen geven over een groter tijdsverloop. Laten wij hopen dat, als deze beginnen

door te werken, een groot deel van de woningellende reeds tot het verleden behoort en dan slechts behoeven te dienen om een bloeiend bouwvak in stand te houden. Deze duur geldt naar mijn mening ook voor het effect van de nog in te stellen Raad voor Woningbouw, waarin welgeteld 20 verenigingen of organisaties vertegenwoordigd zullen zijn. Met een kleine commissie van 3 à 5 personen, die al die organisaties in korte tijd zouden kunnen horen, zou vóór 1956 nog wel een vruchtbaar advies te verkrijgen zijn.

Samenvattend komt het bovenstaande hierop neer, dat wanneer het streven naar bezitsvorming ernstig gemeend is, geen belemmeringen in de weg mogen worden gelegd aan bedrijven, waaronder ook de N.V. Staalwerken „De Maas”, die de bezitsvorming voor haar personeel tot werkelijkheid willen brengen en dat men de morele moed zou moeten kunnen opbrengen om tegen de departementen, gemeente- en schoolbesturen, concerns enz. op te tornen om aan de woningbouw die voorrang te verlenen, die nodig is om dat deel der bevolking, dat aan de gesignaleerde woningellende ten prooi is, uit zijn benarde toestand te redden.

Ir. F. B. J. M. MOUBIS,

Techn. leider van de Bouwdienst.

* Voor toelichting van dit accres: zie pag. 128.

122

123

Directeur Emile van Oppen van Staalwerken aan de Maas zag zijn bedrijf als een gezin, waarvoor hij als ‘pater familias’ de zorg had te dragen. Het katholieke geloof was zijn inspiratiebron. Vast onderdeel van de zorg voor de Staalwerken-familie was een reis naar Lourdes. Ook het personeelsblad Onze Spreekbuis ademde gemeenschapszin: ‘patroon en arbeider ontmoet elkander; die beiden gemaakt heeft is de Heer’. Het blad sneed ook maatschappelijke thema’s aan die te maken hadden met het lichamelijke en geestelijke welzijn van de bevolking, zoals volkshuisvesting.

Ook de Gemeentewerken van Roermond had een personeelsblad , 't Sjtadssjpeelmanke, waarin verslag gedaan werd van gezamenlijke activiteiten. Het droeg allemaal bij aan het welbevinden van de werknemers. [ANDRIESK. T 1307].

neelsblad voor gemeentewerken
roermond

tie w beulen
b van dijk
p geuskens
h serré
g de vries

ische verzorging en layout
w dreht

pondentie adres
redactie sjtadssjpeelmanke
buitenop 17
roermond

ng 5

't sjtads - sjpeelmanke

Vijfde jaargang
No. 3

november 1968

INHOUD

	blz.
Personalia	2
Roermond's verleden (2)	3
Luister eens even.....	9
Zwemmen (3)	10
Hoofd af	12
Wist u dat.....	14
Roer-zuid, het nieuwe bestemmingsplan	15
Zo was het kienen	19
Nieuws van de werken	20
Puzzle-rubriek	22
Kruisjastoernooi	24

-10-

HET GEMEENTELIJK visconcours

Ver de vase was het geheime wapen op het ambtenaren-hengeltournooi in de Willem Alexanderhaven.

Ver de vase, het aas, waarmede amateur en aspirant hengelaars gelijke tred poogden te houden met de routinier en praktisch onklopbare kampioen L.Grosveld.

Zij ondervonden echter dat niet alleen het aas, maar ook routine en materiaal belangrijke factoren waren bij het verschalken van de visjes.

Slechts één man slaagde er in op dit gebied in de beginfase van de wedstrijd gelijke tred te houden met de kampioen: de coming-man op hengelgebied P. Schreurs.

Degenen die niet met een wriemelende, bloedrode larve van de langpootmug visten hebben tevergeefs anderhalf uur naar hun dobertje gestaard, zonder dit ook maar een enkele keer onder water te zien verdwijnen. Een enkeling lukte het slechts om met ander aas een hongerig visje te verschalken.

Dat L. Grosveld nog altijd een klasse apart is bewijst de uitslag van het tournoi. De wisselbeker, die hij voor de derde keer in successie wist te winnen, is nu definitief in zijn bezit gekomen.

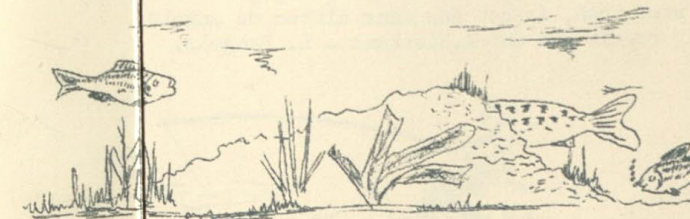
-11-

Na afloop van het tournoi werden in café "Mijnheerke" de prijzen uitgereikt door dhr. A. van Boven, hoofd personeelszaken, waarna bij een goed glas bier nog gezelschap werd nagevist.

De volledige uitslag van dit hengeltournooi was:

1. L. Grosveld	Gemeentewerken
2. P. Schreurs	" "
3. H. Thijssen	G.E.B.
4. H. v.d. Born	Soc. Dienst
5. J. Frielink	Secretaris (na loting)
6. Ph. Oenen	Brandweer " "
7. J. Eykelenberg	Politie " "
8. J. Houben	Secretarie " "
9. J. Munnix	Gemeentewerken
10. G. Pardon	" " (na loting)
11. C. Haans	" " " "
12. C. Dirkx	" " " "
13. L. Janssen	Soc. Dienst " "
14. A. van Boven	Secretarie " "
15. M. Seider	G.E.B. " "
16. J. Erikamp	Gemeentewerken " "

De ploegenprijs was door het succes van de heren Grosveld en Schreurs en Munnix voor Gemeentewerken.

Tot zover deze kennismaking met de collectie van Tracé rond Lichaam & Geest, het thema van de Maand van de Geschiedenis 2026. Voor de geschiedschrijving van Limburg binnen een lokale, regionale, provinciale, nationale en internationale context is deze collectie onmisbaar.